

บทที่ 4

ผลการวิจัยรูปแบบของกระบวนการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ กรณีศึกษา : สหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด

งานวิจัยนี้เป็นกรณีศึกษา ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิจัยรูปแบบของกระบวนการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ของสหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด โดยเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิตามขอบเขตด้านข้อมูลและขอบเขตด้านเนื้อหา แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อทำความเข้าใจความสัมพันธ์ของเรื่องจากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ ตามกรอบแนวคิดในการวิจัยที่กำหนดไว้ในบทที่ 1 โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เครือข่ายสังคม แบ่งเป็น 3 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ปฏิสัมพันธ์ขององค์ประกอบการเรียนรู้ของสหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด ประกอบด้วย คน ความรู้ และทรัพยากร

ตอนที่ 2 กระบวนการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้สหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด ประกอบด้วย ขั้นตอนการเกิดเครือข่าย การประสานเชื่อมโยงเครือข่าย การพัฒนาเครือข่าย และการธำรงรักษาเครือข่าย

ตอนที่ 3 ปัจจัยของกระบวนการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้สหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด ประกอบด้วยปัจจัยภายในเครือข่าย และปัจจัยภายนอกเครือข่าย

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ขององค์ประกอบการเรียนรู้ของ สหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด

ผลการวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ขององค์ประกอบการเรียนรู้สหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด พบว่าสหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด เกิดขึ้นภายใต้ปฏิสัมพันธ์ของคน ความรู้ และทรัพยากร ดังนี้

1. คน

คน หมายถึงผู้รู้ หรือผู้ที่มีความรู้ความชำนาญเฉพาะด้านในชุมชน เป็นองค์ประกอบแรกสุดของเครือข่ายการเรียนรู้ สำหรับเครือข่ายการเรียนรู้สหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด คน หมายถึง ผู้นำกลุ่มสหกรณ์ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นก่อนการขยายตัวไปสู่กลุ่มคนหรือองค์กร ซึ่งมีสมาชิกจำนวนหนึ่งที่ได้เรียนรู้ เข้าใจและเข้ามามีส่วนร่วมในเครือข่าย ประกอบด้วยบุคคลต่อไปนี้

1.1 ผู้นำในเครือข่ายการเรียนรู้สหกรณ์โคนมพัทลุง มีผู้นำ 2 กลุ่ม ดังนี้

1.1.1 กลุ่มผู้นำเกษตรกร

สหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด พัฒนาขึ้นจาก “กลุ่มผู้เลี้ยงโคนมพัทลุง” เมื่อ พ.ศ. 2531 กลุ่มผู้เลี้ยงโคนมพัทลุง ได้ขอจดทะเบียนต่อนายทะเบียนสหกรณ์เป็น “สหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด” เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2531 ซึ่งมีจำนวนสมาชิกแรกเข้า จำนวน 56 คน ดำเนินธุรกิจโดยรวบรวมน้ำนมดิบจากสมาชิกผู้เลี้ยงโคนมทั้งหวัดพัทลุง ปัจจุบันมีสมาชิกทั้งหมดจำนวน 316 คน สมาชิกส่งน้ำนมดิบ 301 คน ปริมาณน้ำนมดิบต่อวัน 16,100 กิโลกรัม

1.1.2 ภาครัฐ

ในช่วงแรกการเลี้ยงโคนมของสมาชิกสหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด เป็นการเลี้ยงของเกษตรกรรายย่อย เลี้ยงจำนวนไม่มากนัก ประมาณ 10-12 ตัว ผู้เลี้ยงไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ในทางวิชาการเพราะมีทุนจำกัดหรือมีทุนน้อย ขาดเครื่องมือและอุปกรณ์ที่จำเป็นต่อการจัดการฟาร์ม เช่น เครื่องมือการผสมเทียม น้ำเชื้อพ่อพันธุ์และที่เก็บรักษา เครื่องสำหรับการตรวจรักษาโรค เป็นต้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องได้รับการช่วยเหลือจากหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ของรัฐคือสำนักงานปศุสัตว์ ทั้งในระดับจังหวัดและระดับอำเภอและสถานีอาหารสัตว์จังหวัดพัทลุง ดังนี้

1) สำนักงานปศุสัตว์ เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงในการส่งเสริมการเลี้ยงโคนมในจังหวัดพัทลุง การดำเนินงานของสำนักงานปศุสัตว์ แบ่งออกเป็น 2 ฝ่าย ให้การช่วยเหลือและส่งเสริมการเลี้ยงโคนมดังนี้

(1) ฝ่ายส่งเสริมและพัฒนาการเลี้ยงสัตว์ ดูแลเรื่องต่อไปนี้

- ก. การปรับปรุงพันธุ์สัตว์ เพื่อรักษาระดับสายเลือดโคนมของฟาร์มต่าง ๆ ที่มีความเหมาะสมต่อการจัดการของฟาร์มนั้น ๆ
- ข. ด้านอาหารสัตว์ จัดให้บริการเมล็ดพันธุ์และให้คำแนะนำการทำแปลงหญ้าแก่เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม
- ค. ให้ความรู้ทางวิชาการเกี่ยวกับการเลี้ยงโคนม จัดให้มีการประชุมกลุ่มย่อยตามหมู่บ้านต่าง ๆ หรือการพบปะพูดคุยที่บ้าน
- ง. บริการทางด้านเอกสารความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงโคนม

(2) ฝ่ายรักษาและส่งเสริมสุขภาพสัตว์ จะให้ความช่วยเหลือในเรื่องการป้องกันโรค การรักษาโรค และการผสมเทียมโคนม

- 2) สถานีอาหารสัตว์จังหวัดพัทลุง ซึ่งตั้งอยู่ในท้องที่อำเภอศรีบรรพต จังหวัดพัทลุง ซึ่งให้ความช่วยเหลือในภาวะขาดแคลน เช่น ภาวะน้ำท่วม
- 3) สำนักงานสหกรณ์จังหวัดพัทลุง เป็นหน่วยงานที่ดูแลส่งเสริมและแนะนำการดำเนินงานสหกรณ์ให้เป็นไปหลักและวิธีการสหกรณ์ตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542
- 4) สำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์จังหวัดพัทลุง มีหน้าที่ตรวจและแนะนำด้านการบัญชีของสหกรณ์เพื่อเพิ่มจุดแข็งการดำเนินงานสหกรณ์ เพราะถ้าสหกรณ์ดำเนินงานด้านระบบบัญชีไม่เรียบร้อยจะเป็นจุดอ่อนในการดำเนินการธุรกิจ ภายใต้พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542
- 5) หน่วยงานอื่น ๆ จากภาครัฐ เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัดพัทลุง องค์การบริหารส่วนตำบลพัทลุง วิทยาลัยเกษตรกรรมพัทลุง กองทุนพัฒนาสหกรณ์ และ สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย ชุมนุมสหกรณ์ และสหกรณ์อื่น ที่เข้ามาส่งเสริมสนับสนุนเป็นครั้งคราว เป็นต้น

2. ความรู้

ความรู้ หมายถึง ภูมิปัญญาชาวบ้าน หรือความรู้ทางวิชาการหรือที่มาจากภายนอก หรือชุดความรู้หรือประสบการณ์ที่ชุมชนและองค์กรได้สะสมและพัฒนาขึ้น องค์ความรู้ที่สำคัญ ในการดำเนินการสหกรณ์โคนมพัทลุง ประกอบด้วยความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นและความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาสากล ดังนี้

2.1 ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น

ความสำเร็จจากการเลี้ยงโคนมของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมสมาชิกสหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด เกิดขึ้นจากความเป็นเกษตรกรมืออาชีพมาก่อน จากการสัมภาษณ์ การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมซึ่งเป็นกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ข้อมูลหลักในการวิจัยนี้พบว่า เดิมมีอาชีพทำนาและทำสวนยางพารา โดยเลี้ยงโคเนื้อเป็นอาชีพเสริม จึงใช้ความรู้และความชำนาญในการเลี้ยงโคเนื้อเป็นพื้นฐานการเลี้ยงโคนม เช่น ในเรื่องของโรงเรือน เกษตรกรทั้ง 6 ราย ให้สัมภาษณ์ว่า เริ่มต้นด้วยการสร้างแบบง่าย ๆ ตามแบบฉบับชาวบ้าน ซึ่งจะค่อย ๆ ต่อเติมโรงเรือนไปเรื่อย ๆ ตามกำลังทรัพย์ที่ได้จากการขายนมและขายวัวที่มีคนขอแบ่งซื้อ วัสดุที่ใช้ก่อสร้างส่วนมากจะหาได้ในท้องถิ่นและมีราคาไม่แพงนัก วิธีการเลี้ยงจะใช้วิธีแบบปล่อยอิสระ เพราะเสียค่าใช้จ่ายน้อย การสร้างคอกวัวจะยึดหลักการทำคอกให้เย็นสบาย อากาศถ่ายเทได้สะดวก สำหรับเรื่องอาหาร ในช่วงแรก ๆ ก็ใช้หญ้าที่ปลูกในที่นา หรือในสวนยางพารา และปลูกข้าวโพดฝักอ่อนและใช้ฟางข้าวเป็นอาหารเสริม และการทำฟางปรุงแต่งก็ใช้ความรู้พื้นฐานคือใช้ปุ๋ยยูเรีย พลาสติกสำหรับคลุม บัวรดน้ำและฟางข้าง พื้นที่เป็นเนินน้ำท่วมไม่ถึง โดยการผสมฟางข้าว น้ำและปุ๋ยยูเรียเข้าด้วยกัน โดยใช้ฟางข้าว 100 ส่วนต่อน้ำ 100 ส่วนและยูเรีย 6 ส่วน

เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมอำเภอป่าพะยอม (เดิม ข้าตริ, สัมภาษณ์) กล่าวเสริมว่า เกษตรกรที่เลี้ยงโคนมรายใหม่ หากมีภูมิปัญญาพื้นฐานด้านเกษตรกรรมมาก่อน ก็สามารถพัฒนากิจการการเลี้ยงโคนมได้รวดเร็วและมั่นคง และจัดได้ว่า การเลี้ยงโคนมมีรายได้แน่นอน ควรส่งเสริม โดยเฉพาะเกษตรกรที่มีความตั้งใจจริง การเลี้ยงโคนมเป็นการวางรากฐานอาชีพที่มั่นคงแก่บุตรหลาน ซึ่งดำเนินการเลี้ยงโคนมสืบทอดจากพ่อแม่ เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมตำบลท่าแค (ไพรัช ขาวชู, สัมภาษณ์) กล่าวว่า ความชำนาญในการทำการเกษตรกรรม และความตระหนักในปัญหาตั้งแต่การเตรียมพื้นที่เพื่อทำแปลงหญ้า การตัดหญ้าหาอาหารให้โคได้กิน การรักษาความสะอาดและการรีดนม งานเหล่านี้จะมีให้ทำตลอดทั้งปีไม่มีวันหยุด เป็นการ ส่งเสริมความสัมพันธที่ดีระหว่างคนในครอบครัวและในชุมชน การที่คนในครอบครัวได้มีกิจกรรมร่วมกัน

โดยร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ช่วยเหลือและแบ่งหน้าที่กันทำงานภายในครอบครัว จะก่อให้เกิดความเข้าใจและมีความผูกพันเกิดขึ้นภายในครอบครัวระหว่างพ่อแม่และลูก ทำให้ครอบครัวมีความอบอุ่นและมีความสุข เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมตำบลเขาชัยสน (จ้านงค์ นิลรัตน์ , สัมภาษณ์) กล่าวสอดคล้องว่า การเลี้ยงโคนมอาจจะเกิดปัญหาอุปสรรค กลุ่มผู้เลี้ยงโคนมด้วยกันก็จะช่วยแก้ปัญหาหรือช่วยเหลือกัน นอกจากนั้นลูกโคนมตัวผู้ส่วนใหญ่แล้วผู้เลี้ยงจะไม่นิยมเลี้ยงลูกโคนมตัวผู้ที่เกิดใหม่จะนิยมให้แก่กันไม่ขาย จึงก่อให้เกิดความเข้าใจและมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

2.2 ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาสากล

วิทยาการด้านปศุสัตว์ เป็นความรู้ที่จำเป็นที่เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมผู้เป็นสมาชิกสหกรณ์โคนม จำกัด ต้องได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่นจากสำนักงานปศุสัตว์จังหวัด เป็นต้น ซึ่งเกษตรกรผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยนี้ทั้ง 6 ราย อธิบายสรุปว่าความรู้จากแหล่งภายนอกที่จำเป็นได้แก่ความรู้ในเรื่องต่อไปนี้

2.2.1 พันธุ์โคนม เกษตรกรอำเภอป่าพะยอม (เดิม ขำตรี, สัมภาษณ์) กล่าวสรุปว่า พันธุ์โคนมที่นำมาเลี้ยงจะต้องเป็นพันธุ์ที่ดีให้ผลผลิตสูง สมาชิกสหกรณ์โคนมพัทลุงได้รับคำแนะนำจากสำนักงานปศุสัตว์จังหวัดและสำนักงานส่งเสริมสหกรณ์จังหวัดพัทลุง โดยกล่าวว่าผู้เลี้ยงโคนมจังหวัดพัทลุง จะเลี้ยงโคนมลูกผสมระหว่างโคพันธุ์พื้นเมืองกับโคนมสายเลือดโคอินเดียและโคนมสายเลือดโคยุโรป ซึ่งโคนมลูกผสมที่เลี้ยงจะมีสายเลือดโคนมไม่ต่ำกว่า 50 เปอร์เซ็นต์เป็นอย่างน้อย โดยใช้แม่พันธุ์เป็นโคพันธุ์พื้นเมืองและใช้พ่อพันธุ์เป็นโคนมสายเลือดโคยุโรปหรือโคอินเดีย ซึ่งโคนมลูกผสมดังกล่าวมีความสามารถในการให้น้ำนมสูงจากสายเลือดพ่อพันธุ์ โคนมที่นิยมเลี้ยงกันมากของสมาชิกสหกรณ์โคนมพัทลุง มีดังนี้

- 1) โคนมที่นิยมเลี้ยงอันดับแรก เป็นโคนมลูกผสมระหว่างพันธุ์พื้นเมืองกับโคนมพันธุ์โฮลสไตน์-ฟรีเซียน หรือพันธุ์ขาวดำ ซึ่งมีนิสัยเชื่องและไม่ตื่นตื่นง่ายให้ผลผลิตสูง
- 2) อันดับสอง เป็นพันธุ์ลูกผสมระหว่างพันธุ์พื้นเมือง กับโคนมพันธุ์ชาฮิวาล ซึ่งเป็นโคนมสายพันธุ์โคอินเดียที่มีสายเลือดโคนมใกล้เคียงกับพันธุ์แท้ ให้น้ำนมสูง และสามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมและสภาพการเลี้ยงได้ดี

2.2.2 รูปแบบของการเลี้ยงโคนม การเลี้ยงโคนมของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมสมาชิกสหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด พัฒนามาจากการเลี้ยงโคเนื้อแบบปล่อยอิสระ แต่เมื่อได้ดำเนินกิจการและได้รับการถ่ายทอดประสบการณ์จากผู้รู้ทั้งภาครัฐและการศึกษาดูงาน โดยเฉพาะสหกรณ์โคนมหนองโพ จังหวัดราชบุรี ทำให้รูปแบบของการเลี้ยงโคนมพัฒนาเป็นแบบผูกมัดยืนโรง ซึ่งสามารถดูแลโคนมได้อย่างใกล้ชิด การป้องกันและควบคุมโรคพยาธิ และศัตรูสามารถทำได้เต็มที่ การให้อาหารทำได้ตามกำหนดและความต้องการของโค ทำให้โคให้นมมากขึ้น

2.2.3 อาหารชั้นสำหรับโคนม ตามปกติโคนมกินอาหารหยาบคือหญ้าสดเป็นหลัก แต่ก็ต้องเสริมด้วยอาหารชั้นเพื่อสร้างการผลิตนมให้มากขึ้น เช่น พวกรั้วพืช เมล็ดพืชและกากเมล็ดพืช และพวกผลิตผลพลอยได้ต่าง ๆ จากโรงงานอาหาร เช่น กากถั่ว หรือเป็นอาหารสำเร็จรูป

2.2.4 การผสมพันธุ์เทียม เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมสมาชิกสหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด ผู้ให้ข้อมูลทั้ง 6 ราย อธิบายสอดคล้องว่า การผสมพันธุ์เทียมได้รับความช่วยเหลือจากสหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด อย่างใกล้ชิดด้วยความร่วมมือจากปศุสัตว์จังหวัดในการส่งเจ้าหน้าที่มาช่วยผสมพันธุ์เทียมให้กับสมาชิกที่ต้องการตลอดเวลา การผสมพันธุ์ในลักษณะนอกจากจะผสมพันธุ์โคนมแล้ว ยังสามารถเลือกซื้อเชื้อพันธุ์จากพ่อโคพันธุ์ที่ต้องการ เพื่อนำมาปรับปรุงพันธุ์โคนมภายในฟาร์มของตนเองได้อย่างง่ายดาย

2.2.5 ความรู้เรื่องการรีดนม เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมสมาชิกสหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด ได้รับการถ่ายทอดประสบการณ์การรีดนมที่ถูกต้องลักษณะจากเจ้าหน้าที่สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด และการศึกษาดูงานเรื่องการรีดนมเพื่อพัฒนาการเลี้ยงวัวนมให้มีประสิทธิภาพ สามารถผลิตน้ำนมดิบได้ตามความต้องการ

2.2.6 ความรู้เกี่ยวกับโรคและพยาธิโคนม เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมสมาชิกสหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด ได้รับการถ่ายทอดประสบการณ์การดูแลเรื่องโรคและพยาธิที่รบกวนโคนมที่ถูกต้องลักษณะจากเจ้าหน้าที่สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด และการศึกษาดูงานเพื่อพัฒนาการเลี้ยงโคนมให้มีประสิทธิภาพ สามารถผลิตน้ำนมดิบได้ตามความต้องการ

3. ทรัพยากร

การเข้าสู่แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ และการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องในการวิจัยนี้ พบว่า สภาพภูมิประเทศของจังหวัดพัทลุงมีความเหมาะสม ที่จะให้การสนับสนุนและส่งเสริมการเลี้ยง ไก่เนื้อทั้งด้านทำเลที่ตั้ง ภูมิประเทศและภูมิอากาศ และจังหวัดพัทลุงยังมีเส้นทางคมนาคมที่ สะดวกในการขนส่งสิ่งจำเป็นต่าง ๆ ในการเลี้ยงไก่เนื้อและลำเลียงผลิตผลนมสู่โรงงาน นอกจากนี้ จังหวัดพัทลุงยังมีแหล่งน้ำอุดมสมบูรณ์ ทั้งใช้ในการให้โคได้ดื่มการอาบน้ำโคเพื่อทำความสะอาด เต้านมโคก่อนรีดนมและการทำความสะอาดพื้นคอก หากขาดน้ำจะก่อให้เกิดปัญหาอุปสรรค อย่างมากต่อการเลี้ยงไก่เนื้อ แหล่ง ทรัพยากรที่จำเป็นในการเสริมสร้างและสนับสนุนการดำเนินงาน ของสหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด แบ่งตามแหล่งทรัพยากรได้ดังนี้

3.1 แหล่งทรัพยากรภายใน ได้แก่ จำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่เนื้อ ที่เพิ่มมากขึ้น และปริมาณส่งนํ้านมดิบเพิ่มขึ้น ธุรกิจการให้บริการและการส่งเสริมการเกษตรแก่สมาชิก เช่น การบริการให้สมาชิกได้ออมทรัพย์ การให้บริการสินเชื่อ

3.2 แหล่งทรัพยากรภายนอก ได้แก่ กระบวนการจัดการของ คณะกรรมการ ดำเนินงานของสหกรณ์ ภายใต้การนำของผู้จัดการสุรรัตน์ ชูอักษร เพื่อพัฒนากิจการของสหกรณ์ โดยดำเนินการเพื่อให้เกิดการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกชุมชน ทั้งในรูปวัสดุ อุปกรณ์ เงินทุน ความรู้และเทคโนโลยี ต่าง ๆ ได้แก่

3.2.1 การให้ความช่วยเหลือทางด้านวิชาการแก่สมาชิก หรือการขอรับ ความช่วยเหลือทางวิชาการจากทางราชการและหน่วยงานของต่างประเทศ หรือบุคคลอื่นใด และ การให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการเลี้ยงโค ตลอดจนการจัดฝึกอบรมสมาชิกให้มีความรู้ความเข้าใจ ในการเลี้ยงไก่เนื้อที่ถูกต้องวิธีเพื่อผลิตที่คุ้มค่าของสมาชิก

3.2.2 การศึกษาดูงาน เป็นปัจจัยสนับสนุนส่งเสริมให้มีการเลี้ยงไก่เนื้อ ในจังหวัดพัทลุง เช่น ศึกษาดูงานการเลี้ยงไก่เนื้อในฟาร์มโคนมขององค์การส่งเสริมกิจการ โคนม แห่งประเทศไทย (อ.ส.ค.) ที่จังหวัดสระบุรี และจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นต้น

3.2.3 การช่วยเหลือเรื่องวัสดุอุปกรณ์ สหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด เป็น คนกลางจัดจำหน่ายสินค้าเกี่ยวกับการเกษตรแก่สมาชิกสหกรณ์จะดำเนินการ โดย สำรวจความต้องการ ของสมาชิกจากกลุ่มต่าง ๆ เกี่ยวกับเครื่องมือทางการเกษตร เพื่อ บริการสมาชิกให้ตรง ตามความต้องการ อันได้แก่ วัสดุการเกษตร เครื่องมือ เครื่องจักรกล ตลอดจนเครื่องอุปโภค บริโภค

3.2.4 การบริการเรื่องเงินทุน การให้บริการและการส่งเสริมการเกษตร แก่สมาชิก สหกรณ์ได้ดำเนินธุรกิจในด้านนี้แก่สมาชิกในหลาย ๆ ด้าน เช่น การบริการ ให้สมาชิกได้ออมทรัพย์ การให้บริการสินเชื่อและการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการเลี้ยงโค ตลอดจน การจัดฝึกอบรมสมาชิกให้มีความรู้ความเข้าใจในการเลี้ยงโคนมที่ถูกต้องวิธีเพื่อผลผลิตที่คุ้มค่าของ สมาชิก

3.2.5 การช่วยเหลือจากสภานิติบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย และจาก ชุมชน สหกรณ์และสหกรณ์อื่น เพื่อส่งเสริมและปรับปรุงกิจการของสหกรณ์

3.2.6 การดำเนินการจัดตั้งศูนย์การถ่ายทอดเทคโนโลยี เพื่อพัฒนาการ เลี้ยงโคนมของสมาชิกสหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด โดยสหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด ได้ขอเช่า ที่ดินของกรมธนารักษ์ จำนวน 102 ไร่ ที่บ้านโพธิ์ หมู่ที่ 9 ตำบลลำปำ อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง สหกรณ์ได้รับเงินสนับสนุนโครงการดังกล่าว จากคณะกรรมการส่งเสริมและ ประสานเยาวชนแห่งชาติ (กยช.) เป็นเงิน 1,500,000 บาท โดยมีวัตถุประสงค์ในตอนแรก ดำเนินการดังต่อไปนี้

- 1) เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในวโรกาส อันเป็นมงคลมีพระชนมายุครบ 72 พรรษา
- 2) เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาคารว่างงาน จากการเลิกจ้าง และรองรับ ผู้จบการศึกษาระดับต่าง ๆ โดยการสร้างอาชีพที่มั่นคง สร้างเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมให้เกิดความ มั่นใจ มั่นคง และกลายเป็นอาชีพที่สามารถพึ่งพาตนเองได้
- 3) เพื่อเป็นศูนย์สาธิตการเลี้ยง โคนมที่ถูกต้องวิธีแก่ผู้เลี้ยงโคนมภาคใต้
- 4) เพื่อฝึกอบรมสมาชิกสหกรณ์ โคนมและผู้สนใจอาชีพ โคนม
- 5) เพื่อรับเลี้ยงลูกโคเพศเมียของสมาชิกสหกรณ์ภาคใต้
- 6) เพื่อฝึกอบรมและผลิตอิฐดินซีเมนต์ ให้สมาชิกสหกรณ์โคนม ใช้ในการก่อสร้างฟาร์มและที่อยู่อาศัย และเป็นสถานที่ทดลองการปลูกหญ้าในการเลี้ยง โคนม
- 7) เพื่อสนับสนุนการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นในองค์กรท้องถิ่นและ ชุมชน โดยดูแลป้องกันการบุกรุกที่ดินสาธารณประโยชน์ และการทำลายป่าไม้โดยชุมชนได้รับ ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างเต็มที่

8) เพื่อเพิ่มรายได้และฟื้นฟูเศรษฐกิจชุมชน ตลอดจนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรในชนบท

การดำเนินจัดตั้งศูนย์การถ่ายทอดเทคโนโลยีดังกล่าว ปัจจุบัน สหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด ไม่ได้เป็นผู้ดำเนินการ แต่เป็นพื้นที่ทำประโยชน์เพื่อปลูกหญ้า และปลูกข้าวโพดเลี้ยงโคนมของสมาชิกสหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด ในท้องที่ตำบลลำปำ

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้สหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด

ผลการวิเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้สหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด พบว่า กระบวนการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้สหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด เป็นไปตามขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นตอนของกระบวนการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้

1.1 การเกิดเครือข่ายสหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด

การก่อตั้งของเครือข่ายสหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด เกิดจากความตระหนัก และตื่นตัวในปัญหาที่เกิดขึ้นของกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม และได้รับการช่วยเหลือจากองค์กรภาครัฐ โดยเฉพาะสำนักงานปศุสัตว์จังหวัด เห็นว่าการพัฒนาการเลี้ยงโคนมให้เกิดประสิทธิภาพในจังหวัดพัทลุง ต้องส่งเสริมตั้งแต่ฐานราก คือการสนับสนุนให้เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในจังหวัดพัทลุงสามารถพึ่งตนเองได้ และสามารถจดทะเบียนตนอายทะเบียนสหกรณ์เป็น “สหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด” เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2531 ดำเนินธุรกิจโดยรวมนํ้านมดิบจากสมาชิก จำหน่ายผลิตภัณฑ์นมสด เวชภัณฑ์ อาหารสัตว์ วัสดุอุปกรณ์การเกษตร และมีโรงงานรับนํ้านมดิบที่มั่นคงถาวร ที่สำคัญคือสามารถรับได้โดยไม่จำกัดจำนวน (สุรัตน์ชูอักษร, สัมภาษณ์) สหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด จึงเกิดขึ้นภายใต้หลักการสำคัญคือการเป็นสมาชิกโดยสมัครใจและเปิดกว้าง ไม่ใช่ถูกชักจูง โน้มน้าว ล่อลวง บังคับ ช่มชู้จากผู้อื่น และมุ่งเน้นให้สมาชิกทุกคนพึงตระหนักว่า บทบาทที่สำคัญของตนคือการที่ต้องเป็นทั้งเจ้าของ และลูกค้าในคนเดียวกัน (Co-owners and customers) จึงต้องทำหน้าที่เป็นทั้งผู้สมทบทุน ผู้ควบคุมและผู้อุดหนุน หรือผู้ใช้บริการของสหกรณ์ มิใช่เข้ามาเป็นสมาชิกเพียงเพื่อมุ่งหวังได้รับประโยชน์จากสหกรณ์เท่านั้น (กรมส่งเสริมสหกรณ์ 2545 : 4)

สหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด ได้ดำเนินกิจการในลักษณะสหกรณ์และประสบความสำเร็จขยายเครือข่ายสมาชิกผู้เลี้ยงโคนมของสหกรณ์ และสามารถส่งนํ้านมดิบให้โรงงานเพิ่มขึ้น รองผู้จัดการสหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด (ประสิทธิ์ เฟื่องเจริญ, สัมภาษณ์) กล่าวสรุปว่า สหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด สามารถสร้างเครือข่ายการผลิตนํ้านมดิบส่งสหกรณ์โคนม เพื่อผลิตนํ้านมพาสเจอร์ไรส์ทั้งจังหวัด 6 ศูนย์ นํ้านมดิบที่ได้จากสมาชิก เฉลี่ยวันละ 16,100 กิโลกรัม ดังนี้ (ภาพที่ 24)

1.1.1 ศูนย์รวมนํ้านมดิบอำเภอเขาชัยสน สถานที่ตั้ง หมู่ที่ 14 ตำบลเขาชัยสน อำเภอเขาชัยสน จำนวนสมาชิกทั้งหมด 36 คน สมาชิกส่งนํ้านมดิบ 36 คน จำนวนโคนมทั้งหมด 357 ตัว ปริมาณนํ้านมดิบเฉลี่ยต่อวัน จำนวน 1,500 กิโลกรัม

1.1.2 ศูนย์รวมนํ้านมดิบอำเภอป่าพะยอม สถานที่ตั้ง หมู่ที่ 4 ตำบลเกาะเต่า อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง จำนวนสมาชิกทั้งหมด 75 คน สมาชิกที่ส่งนํ้านมดิบ 71 คน จำนวนโคนมทั้งหมด 1,043 ตัว ปริมาณนํ้านมดิบเฉลี่ยต่อวัน จำนวน 4,400 กิโลกรัม

1.1.3 ศูนย์รวมนํ้านมดิบตำบลท่าแค สถานที่ตั้ง หมู่ที่ 3 ตำบลท่าแค อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง จำนวนสมาชิกทั้งหมด 65 คน สมาชิกที่ส่งนํ้านมดิบ 64 คน จำนวนโคนมทั้งหมด 767 ตัว ปริมาณนํ้านมดิบเฉลี่ยต่อวัน จำนวน 2,500 กิโลกรัม

1.1.4 ศูนย์รวมนํ้านมดิบตำบลลำปำ สถานที่ตั้ง หมู่ที่ 5 ตำบลลำปำ อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง จำนวนสมาชิกทั้งหมด 62 คน สมาชิกที่ส่งนํ้านมดิบ จำนวน 61 คน จำนวนโคนมทั้งหมด 1,109 ตัว ปริมาณนํ้านมดิบเฉลี่ยต่อวัน จำนวน 4,000 กิโลกรัม

1.1.5 ศูนย์รวมนํ้านมดิบตำบลท่ามิหรำ สถานที่ตั้ง หมู่ที่ 1 ตำบลนาท่อม อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง จำนวนสมาชิกทั้งหมด 40 คน สมาชิกที่ส่งนํ้านมดิบ จำนวน 38 คน จำนวนโคนมทั้งหมด 609 ตัว ปริมาณนํ้านมดิบเฉลี่ยต่อวัน จำนวน 2,500 กิโลกรัม

1.1.6 ศูนย์รวมนํ้านมดิบอำเภอบางแก้ว สถานที่ตั้ง อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง จำนวนสมาชิกทั้งหมด 38 คน สมาชิกที่ส่งนํ้านมดิบ จำนวน 31 คน จำนวนโคนมทั้งหมด 356 ตัว ปริมาณนํ้านมดิบเฉลี่ยต่อวัน จำนวน 1,200 กิโลกรัม

นอกจากนี้ยังมีเครือข่ายของสมาชิกส่งนํ้านมดิบจากภายนอก เฉลี่ยวันละ 5,200 กิโลกรัม คือสหกรณ์โคนมหินตก อำเภอร่อนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช เฉลี่ยวันละ 1,000 กิโลกรัม และสหกรณ์โคนมบางสะพาน จำกัด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เฉลี่ยวันละ 4,200 กิโลกรัม

1.2 การขยายเครือข่ายหรือการประสานเชื่อมโยงเครือข่าย

สหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด จัดตั้งขึ้นและจดทะเบียนถูกต้องตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 ซึ่งมีคณะกรรมการที่ทำหน้าบริหาร และมีพนักงานฝ่ายจัดการตำแหน่งต่าง ๆ โดยมี นายสุรัตน์ ชูอักษร เป็นผู้จัดการ และนายประสิทธิ์ เพ็งเจริญ เป็นรองผู้จัดการ มีพนักงานฝ่ายจัดการทั้งหมด 15 คน (สุรัตน์ ชูอักษร , สัมภาษณ์) ทำหน้าที่บริหารจัดการเพื่อให้สหกรณ์ดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ของสหกรณ์ที่วางไว้

การมีส่วนร่วมของสมาชิกเครือข่ายอย่างกว้างขวาง ของสมาชิกสหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด เป็นกระบวนการที่สำคัญเพราะเป็นเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจและร่วมลงมือกระทำอย่างแข็งขัน และฐานะของสมาชิกเครือข่ายควรมีความเท่าเทียมกัน การดำเนินกิจกรรมสหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด จะทำให้เป้าหมายเกิดความสำเร็จร่วมกันได้นั้น สมาชิกต่างจำเป็นต้องพึ่งพาซึ่งกันและกันในเครือข่าย เพื่อให้เกิดการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน มีปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยน สมาชิกในเครือข่ายต้องทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ด้วยกันภายใต้หลักประชาธิปไตย ซึ่งสมาชิกพึงตระหนักว่า เป็นหน้าที่ของสมาชิกต้องร่วมแรงกายแรงใจและสติปัญญาในการดำเนินการ และควบคุมดูแลการดำเนินงานของ สหกรณ์ตามวิถีทางประชาธิปไตย เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยผ่านช่องทางหรือองค์กรต่างๆ เช่น คณะกรรมการดำเนินการผู้ตรวจสอบกิจการและที่ประชุมใหญ่ เพราะฉะนั้นการดำเนินการให้วงจรชีวิตของสหกรณ์เจริญเติบโตต่อไป สมาชิกสหกรณ์ คณะกรรมการและพนักงานสหกรณ์รวมทั้งหน่วยงานส่งเสริมสหกรณ์ ต้องสำนึกและตระหนักอยู่เสมอว่า สหกรณ์เป็นองค์การช่วยตนเองและปกครองตนเอง เพราะฉะนั้นสหกรณ์ต้องเป็นอิสระในการตัดสินใจหรือทำสัญญาใดๆ ตามเงื่อนไขที่สหกรณ์ยอมรับได้กับบุคคลภายนอกหรือรัฐบาล (เยี่ยม สุวรรณรัตน์, สัมภาษณ์)

1.3 ขั้นการพัฒนาเครือข่าย

สหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด พัฒนาอย่างมั่นคง ประกอบด้วยกิจกรรมหลักและกิจกรรมรอง ดังนี้

1.3.1 กิจกรรมหลัก หมายถึงกิจกรรมที่เป็นโครงสร้างหลักของเครือข่ายการเรียนรู้ของสหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด ซึ่งเกิดขึ้นเป็นประจำทุกวันอย่างต่อเนื่อง และเป็นฐานพลังที่สำคัญในการขยายเครือข่ายให้เจริญงอกงามต่อไป ได้แก่กิจกรรมดังต่อไปนี้

1) การรวบรวมผลผลิต หมายถึงนำนมดิบจากสมาชิกสหกรณ์ ผู้เลี้ยงโคนม ซึ่งมีศูนย์บริการรวมน้ำนมดิบกระจายทั่วทั้งจังหวัดพัทลุง 6 ศูนย์ สมาชิกได้ใช้สิทธิประโยชน์ในการบริการส่วนนี้จากสหกรณ์ กิจกรรมนี้มีความสำคัญมากเพราะช่วยลดต้นทุนด้านการคมนาคมขนส่งวัตถุดิบสู่โรงงาน การขยายเครือข่ายการบริการรับน้ำนมดิบจึงเป็นการส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดสมาชิกใหม่ ๆ ที่เห็นว่าการประกอบอาชีพการเลี้ยงโคนมเป็นอาชีพที่มีตลาดที่แน่นอน ยั่งยืนและถาวร การจัดตั้งศูนย์บริการรวมน้ำนมดิบจากสมาชิกเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมใกล้แหล่งผลิตมากที่สุดนั้น ส่งเสริมสนับสนุนให้มีเกษตรกรรายใหม่ที่เห็นว่าการเลี้ยงโคนม นอกจากเป็นอาชีพที่มีรายได้และตลาดที่แน่นอน

2) การจัดหาสิ่งของจำเป็นสำหรับการเลี้ยงโคนมทุกประเภท เช่น พันธุ์โคนมสร้างโรงเรือนเพิ่มเติม การทำแปลงหญ้าของสมาชิก ปุ๋ยเคมีสำหรับแปลงหญ้า เครื่องมือที่จำเป็นสำหรับการเลี้ยงโคนม เช่น เครื่องรีดนม เครื่องตัดหญ้า และอื่น ๆ จำหน่ายแก่สมาชิกในราคา “เป็นธรรม” คือไม่ขูดรีด ไม่เอารัดเอาเปรียบ ไม่มุ่งหวังกำไร ไม่ค้ากำไรเกินควร เพราะกิจกรรมการรวมกันซื้อในรูปสหกรณ์ทำให้ลดต้นทุนการผลิตอีกด้วย สร้างอำนาจการต่อรองกับองค์กรธุรกิจอื่นและยังเป็นกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับสหกรณ์อื่น ๆ ที่ต้องซื้อสิ่งของจำเป็นที่คล้ายคลึงกัน เช่น ปุ๋ย ยิ่งทำให้เกิดผลต่อเนื่องคือลดต้นทุนได้มากขึ้นอีก นำไปสู่การอยู่ดีกินดี มีสันติสุข

3) การดำเนินธุรกิจภายใต้กรอบแห่งกฎหมายทั้งปวง และไม่ขัดกับข้อบังคับสหกรณ์และพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 ธุรกิจดังกล่าว ได้แก่ธุรกิจดังต่อไปนี้

(1) ธุรกิจสินเชื่อ คือกิจกรรมจัดหาเงินทุนมาให้สมาชิกกู้ ด้วยการระดมทุนจากสมาชิกทั้งในรูปของการฝากเงินและการถือหุ้นเพิ่ม หาแหล่งเงินกู้ภายนอกเพิ่มเติม เพื่อนำมาดำเนินการให้เป็นไปตามความต้องการของสมาชิก

(2) ธุรกิจการซื้อ คือกิจกรรมการจัดหาปัจจัยการผลิต อันได้แก่ ปุ๋ย พันธุ์พืช ยาปราบศัตรูพืช เครื่องมือการเกษตร เพื่อเพิ่มผลิตผลของสมาชิก รวมทั้งเครื่องอุปโภค ที่จำเป็นในการดำรงชีวิตมาบริการแก่สมาชิกด้วย

(3) ธุรกิจการขาย คือการจัดการรวบรวมน้ำมันดิบของสมาชิกมาแปรรูปเป็นนมสดพาสเจอร์ไรส์

4) กิจกรรมอื่น ๆ ซึ่งข้อบังคับสหกรณ์และพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 (พระราชบัญญัติสหกรณ์ 2542 : 18-19) กำหนดให้สหกรณ์มีอำนาจกระทำการ ดังนี้

(1) กิจกรรมการจัดให้ได้มา หรือจำหน่ายไปซึ่งกรรมสิทธิ์ หรือ ทรัพย์สินในทรัพย์สินโดยหลักแห่งนิติกรรม และสัญญาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

(2) กิจกรรมการให้กู้ ให้สินเชื่อ ให้เช่า ให้เช่าซื้อ รับจำนอง หรือ รับจำนำ ซึ่งทรัพย์สินแก่สมาชิกหรือของสมาชิก

(3) กิจกรรมการให้สวัสดิการ หรือการสงเคราะห์แก่สมาชิก และครอบครัว

1.3.2 กิจกรรมรอง หมายถึงกิจกรรมที่ส่งเสริมและสนับสนุนเพื่อพัฒนาภูมิปัญญาของสมาชิกสหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด ได้แก่กิจกรรมดังต่อไปนี้

1) กิจกรรมการให้ความช่วยเหลือทางวิชาการแก่สมาชิก สหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด เป็นเวทีกลางให้เกิดการประสานความคิดความเข้าใจระหว่างกัน ในวัตถุประสงค์ ขอบข่าย แผนการทำงาน วิธีการทำงาน ตลอดจนแนวทางการปฏิบัติของสหกรณ์ ให้ดำเนินไปในทิศทางเดียวกัน และประสานความต้องการระหว่างสมาชิกภายในเครือข่ายสหกรณ์ด้วยตนเอง และระหว่างสหกรณ์โคนมกับสหกรณ์อื่น ทำให้รู้ว่าขาดอะไรและใครต้องการอะไร ซึ่งต้องผ่านระบบการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ผ่านการจัดเวทีเพื่อเสวนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างสมาชิกเครือข่าย เป็นต้น

2) กิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกันของสมาชิก การดำเนินการสหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด เป็นเวทีแลกเปลี่ยนสารสนเทศและความรู้ ประสบการณ์และบทเรียนใหม่ ๆ ระหว่างสมาชิก ช่วยให้เกิดการพัฒนาต่อยอดความคิด

3) กิจกรรมขอรับความช่วยเหลือทางวิชาการจากทางราชการ หน่วยงานของต่างประเทศ หรือบุคคลอื่น สหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด เป็นเวทีแลกเปลี่ยนและระดมทรัพยากรทั้งจากสมาชิกซึ่งรับผิดชอบโดยตรงและการช่วยเหลือจากภาครัฐ

4) กิจกรรมการพัฒนาความรู้เกี่ยวกับสหกรณ์ สหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด เป็นเวทีร่วมสร้างสรรค์และพัฒนาความรู้ใหม่ ๆ มีการจัดอบรมสัมมนาเพื่อมุ่งให้สมาชิกและบุคคลทั่วไปมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการสหกรณ์ รวมทั้งมีความสำนึกและตระหนักในสิทธิและหน้าที่ของสมาชิกหรือผู้มีจิตวิญญาณสหกรณ์ การฝึกอบรมมุ่งให้กรรมการ ผู้จัดการ และพนักงานสหกรณ์ มีความรู้ความสามารถและทักษะ รวมทั้งความรับผิดชอบในบทบาทหน้าที่ของตน และเข้าใจระบบสารสนเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับเยาวชนและผู้นำด้านความคิดเห็น เช่น ผู้นำชุมชน นักหนังสือพิมพ์ นักเขียน ผู้นำองค์กร ผู้นำพัฒนาชุมชน

5) สหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด เป็นเวทีสร้างกระแสผลักดันประเด็นใหม่ๆ เพื่อให้เกิดการขยายวิธีการจัดการโดยใช้วิธีการสหกรณ์ คือการนำหลักการสหกรณ์มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม เพื่อประโยชน์ของมวลสมาชิกและชุมชน โดยไม่ละเลยหลักการธุรกิจที่ดี ดังนั้นกระบวนการพัฒนาเครือข่ายองค์กรใดจะดำเนินต่อไปได้ สมาชิกต้องเข้าใจหลักและวิธีการดำเนินกิจกรรมขององค์กรนั้น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสหกรณ์เป็นองค์กรทางเศรษฐกิจและสังคม และเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่สหกรณ์ตั้งอยู่ เพราะฉะนั้นการดำเนินงานของสหกรณ์ต้องเป็นไปเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนนั้น ๆ ซึ่งหมายความว่า เป็นการพัฒนาที่ไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ หรือเป็นการพัฒนาที่สนองความต้องการและความใฝ่ฝันของคนรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ทำลายโอกาส ความสามารถและอนาคตของคนรุ่นหลัง เพราะสมาชิกสหกรณ์เป็นสมาชิกของชุมชนนั้น สหกรณ์จึงควรมีส่วนช่วยเหลือในการพัฒนาชุมชนนั้นแบบยั่งยืน (เขียม สุวรรณรัตน์ , สัมภาษณ์)

1.4 ชั้นการดำรงอยู่ของเครือข่าย

สหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด สามารถดำเนินกิจกรรมของสหกรณ์ได้อย่างต่อเนื่องจนกระทั่งกิจกรรมดังกล่าวกลายเป็นแบบแผนของการกระทำ ที่สมาชิกของเครือข่ายยอมรับโดยทั่วกัน การจัดกิจกรรมที่มีความน่าสนใจเพียงพอและการรักษาสัมพันธภาพที่ดีระหว่างสมาชิกเครือข่าย เสมือนเป็นน้ำมันที่คอยหล่อลื่นการทำงาน และธำรงรักษาเครือข่ายได้อย่างถาวรจากการศึกษาข้อมูลปฐมภูมิตามขอบเขตด้านข้อมูลและขอบเขตด้านเนื้อหา พบว่า เครือข่ายสหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด มีพัฒนาการอย่างถาวรและมั่นคง เนื่องจากมีปฏิสัมพันธ์ใน

การแลกเปลี่ยนและการเชื่อมโยงของบุคคลและกลุ่มตั้งแต่เริ่มต้น ประกอบด้วยวัฒนธรรม การถ่ายทอดแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ และการดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายสหกรณ์ ดังนี้

1.4.1 วัฒนธรรมการถ่ายทอดความรู้และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์

วัฒนธรรมการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ของสมาชิก สหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด เป็นผลจากการจัดความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรที่เกี่ยวข้อง อันได้แก่ กลุ่มผู้ก่อตั้งสหกรณ์ สมาชิกสหกรณ์และหน่วยงานภาครัฐบนพื้นฐานของปัจจัยดังต่อไปนี้

1) นโยบายและแนวคิด

กลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมที่ริเริ่มก่อตั้งสหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด ได้รับการสนับสนุนจากหลายฝ่าย จากการสัมภาษณ์ผู้จัดการสหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด (สุรัตน์ ชูอักษร, สัมภาษณ์) พบว่าสหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด ประสบความสำเร็จในการก่อตั้งสหกรณ์เพราะ นโยบายที่ชัดเจนของสหกรณ์ และแนวคิดการพัฒนาสหกรณ์โดยการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ สภาจังหวัดพัทลุง นำโดยนายโชติ อ่อนเปี่ยม ประธานสภาจังหวัดพัทลุง สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด โดยมีนายสุรศักดิ์ ศิริสมบุรณ์ เป็นปศุสัตว์จังหวัด และหน่วยพัฒนาเคลื่อนที่ 43 ก.ร.ป. พัทลุง โดยได้รับงบประมาณสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดพัทลุง (พ.ศ. 2522) นำกลุ่มเกษตรกรผู้นำ ศึกษาดูงานการเลี้ยงโคนมที่หนองโพ จังหวัดราชบุรี และนำผลการศึกษาดูงานเป็นแนวทางการพัฒนาการเลี้ยงโคเนื้อและโคนมในจังหวัดพัทลุง ซึ่งประจวบเหมาะกันในขณะนั้น นายกรัฐมนตรีคือ พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ได้มาตรวจราชการจังหวัดพัทลุงและให้การสนับสนุนการดำเนินงานของสำนักงานปศุสัตว์จังหวัด โดยมอบพ่อพันธุ์โคอเมริกันบราวมัน จำนวน 8 ตัว ให้กับอำเภอต่างๆ โดยตั้งชื่อ โคแต่ละตัวว่า “กิตติ 1 จนถึง กิตติ 8” แนวคิดการพัฒนาอาชีพเลี้ยงโคเนื้อและโคนมได้รับการสานต่อจากภาครัฐในเวลาต่อมา ในปี 2524 ได้รับงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนจังหวัด 200,000 บาท ซื้อโคนม 18 ตัว ให้เกษตรกรเช่าซื้อโดยปลอดดอกเบี้ยรายละ 1 ตัว ชำระเงินคืนปีที่ 2 จำนวน 5,000 บาท และชำระเงินคืนปีที่ 3 จำนวน 6,000 บาท โดยทดลองกับกลุ่มท่าป่า และกลุ่มควนมะพร้าว ซึ่งทำให้เกษตรกรตื่นตาตื่นใจเพราะไม่เคยรู้มาก่อนว่า โคนมสามารถให้นมได้ ตัวละ 8 กิโลกรัม ซึ่งวิธีการรีดนมโคเพื่อจำหน่ายน้ำนมสดในช่วงนี้ ใช้วิธีคั้นนมและ

บรรจุขวดขาย เป็นขวดกลม ขวดยาว 10 บาท ขวดแบน ขวดยาว 5 บาท ซึ่งคนพัทลุงในขณะนั้นยังไม่นิยมการดื่มนม ต้องอาศัยวิธีการ “กินแล้วบอกต่อ”

2) การกระตุ้นความคิด

การดำเนินกิจการสหกรณ์ในช่วงแรก ประสบปัญหา เพราะสหกรณ์ยังไม่มีโรงงานผลิตนมสดพาสเจอร์ไรส์ จากการสัมภาษณ์ผู้จัดการสหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด (สุรัตน์ ชูอักษร, สัมภาษณ์) พบว่า การเลี้ยงโคนมของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมของจังหวัดพัทลุงในช่วงแรกนั้น (ระหว่าง พ.ศ. 2522-2524) ประสบกับปัญหาการแปรรูปนํ้านมเพื่อจำหน่าย เพราะยังไม่มีโรงงาน ทำให้นํ้านมดิบเหลือและคนพัทลุงยังไม่นิยมดื่มนมสด ปัญหานี้เป็นแรงกระตุ้นให้เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม เกิดความตระหนักที่จะต้องเป็นผู้จัดการ เพื่อแก้ปัญหการแปรรูปนํ้านมดิบ แต่ปัญหาดังกล่าวไม่สามารถแก้ไขได้โดยลำพัง ดังนั้นการรวมกันเพื่อแก้ไขปัญหาก็เกิดขึ้น แนวคิดดังกล่าวได้รับการสนองตอบจากภาครัฐ คือ สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดพัทลุง ซึ่งได้รับงบประมาณสนับสนุนจากกรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ในปี พ.ศ. 2526 ตามโครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคนมภาคใต้ตอนล่าง โดยได้จัดซื้อแม่โคนมติดท้องมาแล้ว มอบให้เกษตรกรจำนวน 147 ตัว และในปีเดียวกันได้ให้งบประมาณจำนวน 4 ล้านบาท เพื่อก่อสร้างโรงงานผลิตภัณฑ์นม ซึ่งมีกำลังผลิต 3 ตัน / วัน โดยนายสำริง วรศรี เป็นปศุสัตว์จังหวัด เกษตรกรผู้นำจึงได้จัดตั้งกลุ่มเกษตรกรธรรมชาติชื่อ “กลุ่มเลี้ยงโคนมพัทลุง” เพื่อจัดทำธุรกิจรวบรวมนํ้านมดิบและจำหน่ายผลิตภัณฑ์นมสดพาสเจอร์ไรส์ โดยมีสมาชิกแรกตั้ง 56 ราย สามารถส่งนํ้านมดิบเข้าสู่โรงงานจำนวน 450 ลิตรต่อวัน โดยเกษตรกรอาวุโสคือนายวัน มรกตคันโช เป็นผู้ควบคุมเดินเครื่องผลิตนํ้านมสดเป็นครั้งแรก เมื่อวันที่ 25 มิถุนายน พ.ศ. 2527 และกลุ่มผู้เลี้ยงโคนมดังกล่าว ได้ขอจดทะเบียนค่อนายทะเบียนสหกรณ์เป็น “สหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด” เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2531 ซึ่งมีจำนวนสมาชิกแรกเข้า จำนวน 56 คน ได้ดำเนินกิจการในลักษณะสหกรณ์และประสบความสำเร็จ กิจกรรมหลักคือการรวบรวมนํ้านมดิบจากสมาชิก จำหน่ายผลิตภัณฑ์นมสด เวชภัณฑ์ อาหารสัตว์ วัสดุอุปกรณ์การเกษตร พ.ศ. 2533 สหกรณ์โคนมดังกล่าวได้รับงบประมาณสนับสนุนจากกรมปศุสัตว์ 3,400,000 บาท และเงินของกลุ่มสหกรณ์ สมทบจำนวน 1,000,000 บาท จัดซื้อเครื่องจักรขนาดกำลังการผลิต 10 ตัน/วัน และจัดซื้อที่ดินจำนวน 4 ไร่ 26 ตารางวา ด้วยเงินจำนวน 840,000 บาท ซึ่งในช่วงแรก ตั้งอยู่ที่เลขที่ 605/3 ถนนราเมศวร์ ตำบลคูหาสวรรค์ อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง ปัจจุบันย้ายสำนักงานมาตั้งอยู่ที่เลขที่ 35/1 หมู่ที่ 1 ตำบลนาท่อม อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง

3) การระดมและประสานการใช้ทรัพยากร

สหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด ประสบความสำเร็จและขยายกิจการอย่างต่อเนื่อง จากการสัมภาษณ์ผู้จัดการสหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด (สุรัตน์ ชูอักษร, สัมภาษณ์) พบว่ามีการระดมและประสานการใช้ทรัพยากรเพื่อให้มีการติดตั้งเครื่องจักรผลิตน้ำนมสดพาสเจอร์ไรส์ในปีพ.ศ. 2536 สหกรณ์ได้กู้เงินจากกรมส่งเสริมสหกรณ์เป็นเงิน 11,000,000 บาท เพื่อติดตั้งเครื่องจักรผลิตน้ำนมสดพาสเจอร์ไรส์เครื่องใหม่ด้วยกำลังผลิตวันละ 20 ตัน และได้รับการสนับสนุนจากจังหวัดพัทลุง ตามโครงการ “ศูนย์รับน้ำนมดิบ” เป็นเงิน 2,950,000 บาท เพื่อซื้อเครื่องกักเก็บน้ำนมดิบที่มีปริมาณเพิ่มมากขึ้น และในปีพ.ศ. 2537 ได้รับงบประมาณพัฒนาส่วนภูมิภาคและท้องถิ่นของจังหวัดพัทลุง ตามโครงการ “ระบบบำบัดน้ำเสียโรงงานผลิตภัณฑ์นมพัทลุง” เป็นเงิน 2,299,364 บาท ปี พ.ศ. 2538 ผลจากการประชุมของคณะกรรมการดำเนินงานของ สหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด มีมติให้ขยายเครือข่ายของสมาชิก ผู้เลี้ยงโคนม โดยจัดตั้งศูนย์รวมน้ำนมดิบ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่สมาชิกและเพื่อรักษาคุณภาพของน้ำนมดิบ คือ ศูนย์รวมน้ำนมดิบตำบลท่าแค อำเภอเมือง ค่าใช้จ่ายเป็นเงิน 509,828 บาท ศูนย์รวมน้ำนมดิบตำบลป่าพะยอม ตำบลบ้านพร้าว อำเภอป่าพะยอม ค่าใช้จ่ายเป็นเงิน 835,133 บาท และศูนย์รวมน้ำนมดิบลำปำ ตำบลลำปำ อำเภอเมือง ค่าใช้จ่ายเป็นเงิน 595,110 บาท และในปีพ.ศ. 2540 ยังได้ขยายกิจการของโรงงาน โดยกู้เงินจากกรมส่งเสริมสหกรณ์ 8,000,000 บาท เพื่อซื้อเครื่องจักรผลิตนมสดพาสเจอร์ไรส์ประเภทนมเปรี้ยวเพิ่มขึ้นอีก 1 เครื่อง มีกำลังผลิตชั่วโมงละ 6 ตัน วันละ 48 ตัน

4) การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร

การพัฒนากิจการของสหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด จะประสบความสำเร็จเพียงใดขึ้นอยู่กับกิจกรรมการจำหน่ายผลิตภัณฑ์นมสด ดังนั้นการรณรงค์ประชาสัมพันธ์เพื่อให้บุคคลทั่วไปในจังหวัดพัทลุงเห็นความสำคัญของการบริโภคนมจึงเป็นเรื่องสำคัญจากการสัมภาษณ์รองผู้จัดการ สหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด (ประสิทธิ์ เฟื่องเจริญ, สัมภาษณ์) พบว่า ตั้งแต่ พ.ศ. 2537 เป็นต้นมา โรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดพัทลุงใช้บริการนมสดจากสหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด การให้ความสำคัญกับผลิตภัณฑ์นมสดที่ชุมชนเป็นเจ้าของ เป็นสิ่งสำคัญในการขยายเครือข่ายเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม ซึ่งเป็นคนในชุมชนและมีผลต่อเนื่องให้เด็กและเยาวชนในชุมชนและท้องถิ่นเห็นความสำคัญของอาชีพที่มั่นคงที่มีอยู่ในท้องถิ่นของตนเอง ทั้งอาชีพการเลี้ยงโคนมซึ่งสามารถทำได้ทั้งเป็นอาชีพหลักและอาชีพเสริม และอาชีพ

การจำหน่ายน้ำมันสด นอกจากนั้นการผลิตน้ำมันสดในจังหวัดไม่ต้องเสียค่าขนส่ง ราคาน้ำมันสดบรรจุถุงจึงถูกมาก เป็นราคาที่ถูกตลอดไปทุกระดับอาชีพสามารถซื้อได้ ทำให้นักเรียนในจังหวัดพัทลุงได้มีโอกาสคืบหน้ามีคุณภาพ และ พ.ศ. 2539 ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากงบประมาณจังหวัดเป็นเงิน 650,000 บาท เพื่อซื้อรถบรรทุกน้ำมันดิบจากศูนย์รวมน้ำมันดิบมาสู่โรงงาน พ.ศ. 2540 สหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด มีมติให้ส่งกลุ่มเลี้ยงสัตว์ดำป่าเข้าแข่งขันระดับชาติ ได้รับการคัดเลือกให้เป็นกลุ่มเกษตรกรเลี้ยงสัตว์ดีเด่นแห่งชาติประจำปี พ.ศ. 2540

2. การพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้โดยผ่านกิจกรรม

สหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด เป็นองค์กรธุรกิจที่เกิดจากการรวมกลุ่มของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในจังหวัด การปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกจึงมีต่อเนื่องกันตลอดเวลา เจ้าหน้าที่บริหารงานส่งเสริมสหกรณ์ 7 (เยี่ยม สุวรรณรัตน์, สัมภาษณ์) กล่าวว่า เครือข่ายการเรียนรู้จะประสบความสำเร็จและมั่นคงถาวรได้นอกจากตั้งอยู่บนพื้นฐานของวัฒนธรรมการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์แล้ว รูปแบบการเชื่อมโยงด้วยกิจกรรมของเครือข่ายการเรียนรู้ นั้น ๆ เป็นประเด็นสำคัญอีกประเด็นหนึ่ง ดังนี้

2.1 การสร้างและพัฒนาสหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด

กิจกรรมหลักที่ทำให้เครือข่ายการเรียนรู้สหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด ดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง คือการขยายเครือข่ายศูนย์รวมน้ำมันดิบครอบคลุมพื้นที่การเลี้ยงโคนมทั้งจังหวัดพัทลุง กิจกรรมดังกล่าวคือกิจกรรมหนึ่งที่ช่วยธำรงรักษาการคงอยู่ของสหกรณ์โคนมดังกล่าว กล่าวได้ว่าการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เงินทุน และความรู้ร่วมกัน ส่งผลให้กระบวนการการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นยั่งยืนถาวร และองค์กรมั่นคง

2.2 การดำเนินธุรกิจเชื่อมโยง

การดำเนินธุรกิจเพื่อเชื่อมโยงกับเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม ในลักษณะการบริการ เพื่อธำรงรักษาความเป็นสหกรณ์ไว้ 3 ลักษณะ ดังนี้ (สุรัตน์ ชูอักษร, สัมภาษณ์)

2.2.1 ธุรกิจสินเชื่อ คือกิจกรรมจัดหาเงินทุนมาให้สมาชิกกู้ ด้วยการระดมทุนจากสมาชิกทั้งในรูปแบบของการฝากเงินและการถือหุ้นเพิ่ม หาแหล่งเงินกู้ภายนอกเพิ่มเติม เพื่อนำมาดำเนินการให้เป็นไปตามความต้องการของสมาชิก

2.2.2 ธุรกิจการซื้อ คือกิจกรรมการจัดการปัจจัยการผลิต อันได้แก่ ปุ๋ย พันธุ์พืช ยาปราบศัตรูพืช เครื่องมือการเกษตร เพื่อเพิ่มผลิตผลของสมาชิก รวมทั้งเครื่องอุปโภคที่จำเป็นในการดำรงชีวิตมาบริการแก่สมาชิกด้วย

2.2.3 ธุรกิจการขาย คือการจัดการรวบรวมน้ำมันคิบของสมาชิก มาแปรรูปเป็นนมสดพาสเจอร์ไรส์

2.3 การถ่ายทอดภูมิปัญญาระหว่างกันและกัน

เพื่อให้มีสมาชิกรายเล็งโคนมเพิ่มขึ้น กิจกรรมที่เป็นจุดเริ่มต้นคือครอบครัว การชักชวนลูกหลานให้เข้ามาร่วมกิจกรรมการเลี้ยงโคนม เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ เป็นการส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างคนในครอบครัวและในชุมชน การที่คนในครอบครัวได้มีกิจกรรมร่วมกัน ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ช่วยเหลือและแบ่งหน้าที่กันทำงาน ภายในครอบครัว จะก่อให้เกิดความเข้าใจและความผูกพันจะเกิดขึ้นภายในครอบครัวระหว่าง พ่อ แม่ และลูก ทำให้ครอบครัวมีความอบอุ่น มีความสุข และในขณะเดียวกันการเลี้ยงโคนม อาจเกิดปัญหาอุปสรรคขึ้นมาได้ กลุ่มผู้เลี้ยงโคนมด้วยกัน ก็จะช่วยแก้ปัญหาหรือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เช่น ลูกโคนมตัวผู้ส่วนใหญ่แล้วผู้เลี้ยงจะไม่นิยมเลี้ยง ลูกโคนมตัวผู้ที่เกิดใหม่ จะไม่ขายแต่นิยมยกให้แก่กันและกัน ก่อให้เกิดความเข้าใจและมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

การถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ และการจัดการร่วมกัน โดยผ่านกิจกรรมภายในสหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด เป็นรูปแบบของกระบวนการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้สหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด

จากที่กล่าวมาจะเห็นว่า กระบวนการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้มีการเจริญเติบโตอย่างเป็นขั้นตอนตามลำดับ คือการเกิดขึ้น การประสานเพื่อการสืบต่อ การพัฒนาเพื่อให้เจริญก้าวหน้า และการธำรงรักษาเพื่อให้ดำรงอยู่ กระบวนการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้สหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด เป็นการก่อให้เกิดองค์กรธุรกิจหนึ่ง ๆ ที่ปกครองตนเองและมีอิสระในการตัดสินใจ เยี่ยม สุวรรณรัตน์ (สัมภาษณ์) ให้ทรงเห็นว่า สหกรณ์เกิดจากความเชื่อร่วมกันที่ว่า การช่วยตนเอง และการช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามหลักการสหกรณ์ จะนำไปสู่การกินดี อยู่ดี มีความเป็นธรรมและสันติสุขในสังคม การปฏิสัมพันธ์ต่อกันระหว่างสมาชิกเกษตรกรด้วยกัน โดยผ่านกิจกรรม สหกรณ์ และมีอุดมการณ์อยู่บนพื้นฐานของบรรทัดฐานของกลุ่ม ค่านิยม ความเชื่อ และความคิดต่าง ๆ ตามหลักการสหกรณ์ ที่กลุ่มสหกรณ์นำมาใช้ให้บรรลุเป้าหมายที่มั่นคงถาวร เครือข่ายการเรียนรู้จึงเกิดขึ้น เพราะมีการขับเคลื่อนให้เครือข่ายเกิดขึ้น

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยของกระบวนการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้

จากการสัมภาษณ์ หัวหน้ากลุ่มงานจัดตั้งและส่งเสริมสหกรณ์ อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง (วิโรจน์ รอดคำ, สัมภาษณ์) กล่าวว่า การรวมกลุ่มของสหกรณ์ทุกประเภท เกิดจากความตระหนัก ในปัญหาที่ไม่สามารถแก้ไขได้เองตามลำพัง การรวมกันเป็นสหกรณ์ทำให้มีผลในการต่อรอง ทั้ง ในด้านการซื้อและการขายสินค้าที่สมาชิกผลิตได้ และยังมีส่วนราชการที่เกี่ยวข้องกับสหกรณ์ นั้น ๆ เข้าไปช่วยสนับสนุนอีกในหลาย ๆ กรณีตามความจำเป็น เช่น สหกรณ์โคนม ก็จะได้รับ การดูแลช่วยเหลือจากสำนักงานปศุสัตว์ เป็นต้น กระบวนการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ จึงประกอบด้วย ปัจจัยภายในและภายนอก ดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยภายในเครือข่ายการเรียนรู้

1.1 ความตระหนักในปัญหาร่วมกัน

ความตระหนักในปัญหาร่วมกันได้แก่ปัญหาขาดแคลนเงินทุน ทำให้เกิดการ ระดมทุนร่วมกัน ซึ่งเป็นการพึ่งตนเองในระดับหนึ่ง ปัญหาการผลิต เช่น ขาดความรู้เกี่ยวกับ การผลิตสมัยใหม่ การใช้ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง ยาปราบศัตรูพืช พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ ทำให้ได้ผลผลิต ไม่คุ้มกับการลงทุน ผลผลิตไม่มีคุณภาพและไม่เป็นไปตามความต้องการของตลาด ปัญหา การตลาด ปัญหาสังคมที่ทำให้คุณภาพชีวิตและฐานะความเป็นอยู่ต่ำกว่าคนประกอบอาชีพอื่น

ปัญหาภายในเหล่านี้สหกรณ์ต้องพึ่งตนเอง ดังที่ งานวิจัยของปาน กิมปี (2540 : 41-42) กล่าวว่า การจะกล่าวว่าชุมชนจะพึ่งตนเองได้ดีเพียงใดนั้น ควรพิจารณาจาก ปัจจัยหลักที่สำคัญ 3 ประการคือ (1) ความสมดุล (B-Balance) หมายถึงความสมดุลในวิถี การดำรงอยู่ของชุมชนในท่ามกลางการเปลี่ยนแปลง (2) ความสามารถ (A – Ability) หมายถึง ความสามารถในการจัดการชุมชนโดยคนของชุมชนเพื่อชุมชน (3) ความมีเครือข่าย (N-Networking) หมายถึงความมีเพื่อนหรือพวกภายนอกชุมชน และวิถีการดำรงอยู่ของชุมชนอย่างสมดุลนั้น ควร ประกอบด้วยวงแห่งความจำเป็นคือวงแห่งการพึ่งภายในหรือพึ่งตนเอง และวงแห่งการดำรงอยู่ ร่วมกัน อย่างมั่นคงและสันติคือวงแห่งความต้องการเปลี่ยนแปลงให้ก้าวหน้า และการร่วมกระแสการ พัฒนาและพึ่งพาภายนอก

1.2 องค์ประกอบของคนในชุมชน

คนในชุมชนที่เป็นผู้นำลงมือเลี้ยงวัวนมก่อน และได้ผลผลิตที่แน่นอน ได้ชักชวนให้เพื่อนเกษตรกรทดลองทำดู เมื่อเห็นว่าได้ผลจึงมีการชักชวนให้หันมาลองประกอบอาชีพเลี้ยงโคนมเป็นอาชีพเสริม

1.3 การได้รับผลประโยชน์

การเข้ากลุ่มเป็นสมาชิกสหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด สมาชิกจะได้ผลประโยชน์โดยตรงและเป็นรูปธรรมที่เป็นธรรม และยังได้รับการส่งเสริมความรู้ด้านการเกษตร จากสหกรณ์ เพื่อการพัฒนาการผลิตด้วยวิธีการเกษตรสมัยใหม่ ขายผลผลิตได้ในราคาที่สูงขึ้น และยังได้รับสิทธิประโยชน์ด้านเงินกู้จากสหกรณ์ ดังนี้

1.3.1 ซื้อมะพันธุ์โคนมเพิ่ม จำนวน 30,000 บาท โดยไม่คิดดอกเบี้ย และต้องส่งคืนสหกรณ์ภายในเวลา 3 ปี

1.3.2 ปรับปรุง หรือสร้างโรงเรือนเพิ่มเติม จำนวน 50,000 บาท โดยคิดในอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 6 ต่อปี และส่งคืนสหกรณ์ภายในเวลา 5 ปี

1.3.3 สนับสนุนการทำแปลงหญ้าของสมาชิกเป็นค่าไถพรวนไร่ละ 240 บาท

1.3.4 สนับสนุนปุ๋ยเคมีสำหรับแปลงหญ้าไร่ละ 1 กระสอบ

1.3.5 สนับสนุนเครื่องมือที่จำเป็นสำหรับการเลี้ยงโคนม เช่น เครื่องรีดนม เครื่องตัดหญ้า และอื่น ๆ โดยให้สมาชิกผ่อนชำระแก่สหกรณ์

1.4 กระบวนการกลุ่ม

สหกรณ์เกิดจากการรวมคนที่มีความหมายเดียวกัน จัดตั้งขึ้นเพื่อแก้ปัญหาในด้านการทำมาหากินที่เหมือนหรือคล้าย ๆ กัน สมาชิกได้รับประโยชน์ในการประกอบอาชีพของตนมากกว่าที่แต่ละคนเคยได้จากการดำเนินกิจการเองตามลำพัง เช่น การตลาด เพราะการตลาดจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญ โดยมีผู้ซื้อและผู้ขายทำหน้าที่แลกเปลี่ยนกัน มีส่วนในการส่งเสริมสนับสนุนต่อการผลิต อิทธิพลของปัจจัยด้านตลาดที่มีส่วนส่งเสริมสนับสนุนการเลี้ยงโคนม สหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด จะเป็นตลาดสำคัญแห่งเดียวที่รับซื้อนํ้านมดิบจากผู้เลี้ยงโคนม อย่างไม่จำกัดจำนวน และกำหนดราคาในการรับซื้อเป็นที่พอใจกันทั้ง 2 ฝ่าย คือทั้งผู้ซื้อและผู้ขาย โดยกำหนดราคาประกันนํ้านมไว้ที่โลกรัมละ 11.24 บาท บวกด้วยราคา

จากคุณภาพของนม ซึ่งคุณภาพของนม นั้น สหกรณ์ดูจากความสะอาดของการจัดการฟาร์ม และตรวจสอบหาเปอร์เซ็นต์ไขมันในน้ำนมดิบ

1.5 การสร้างบรรยากาศที่เอื้อการเรียนรู้

การดำเนินงานของสหกรณ์ ตั้งอยู่บนพื้นฐานของประชาธิปไตย สมาชิกทุกคนเป็นเจ้าของสหกรณ์ แต่ทุกคนไม่สามารถร่วมบริหารกิจการของสหกรณ์ได้ จึงต้องมีการเลือกตั้งคณะกรรมการดำเนินการเป็นผู้บริหารงานแทน เพื่อให้กิจการสหกรณ์ดำเนินการอย่างกว้างขวาง และให้บริการแก่สมาชิกอย่างทั่วถึง คณะกรรมการดำเนินงานจึงต้องมีความรู้ เพื่อจัดจ้างผู้จัดการที่มีความรู้ความสามารถมาดำเนินธุรกิจแทน ช่วยเหลือกิจการสหกรณ์ด้านต่าง ๆ ตามความเหมาะสม โดยคำนึงถึงปริมาณธุรกิจและการประหยัดเป็นสำคัญ

1.6 วิสัยทัศน์ของผู้นำ

การรวมกลุ่มสหกรณ์โคนมพัทลุง สืบเนื่องมาตั้งแต่ความตื่นตัวของผู้นำสมัยร้อยตรี กิตติ ประทุมแก้ว ดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดพัทลุง เมื่อพ.ศ. 2521 ได้มีแนวคิดที่เปิดเมืองพัทลุงสู่โลกภายนอกจะต้องกำหนดแนวทางการพัฒนาอาชีพ โดยเน้นหนักให้เกษตรกรเป็นผู้กำหนดราคาเองได้ เป็นที่มาของการพัฒนากิจการสหกรณ์โคนมพัทลุงขึ้นในปัจจุบัน

2. ปัจจัยภายนอกเครือข่ายการเรียนรู้

2.1 การรับแนวความคิดจากภายนอกชุมชน

ข้อสรุปของโครงการวิจัยการพึ่งตนเอง“BAN” โดยสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (2536 : 3) และงานวิจัยของปาน กิมปี (2540 : 41-42) พบว่า วิธีการดำรงอยู่ของชุมชนชนบทอย่างสมดุลนั้น ควรประกอบด้วยวงแห่งความจำเป็นคือวงแห่งการพึ่งภายในหรือพึ่งตนเอง และวงแห่งการดำรงอยู่ร่วมกันอย่างมั่นคงและสันติ คือวงแห่งความต้องการต้องการเปลี่ยนแปลงให้ก้าวหน้า และการร่วมกระแสการพัฒนาและพึ่งพาภายนอก

การเริ่มต้นของสหกรณ์โคนม เกิดจากการได้ศึกษาดูงานการเลี้ยงโคนมในภาคกลางและภาคตะวันออกของประเทศไทย โดยเฉพาะการดูงานการเลี้ยงโคนมที่หนองโพ จังหวัดราชบุรี เมื่อ พ.ศ. 2522 ความรู้ที่ได้จากการศึกษาดูงาน คือความรู้เรื่องพันธุ์โคนม จะต้องเป็นพันธุ์ที่ดีให้ผลผลิตสูงในสภาพแวดล้อมของการเลี้ยงนั้น ๆ สมาชิกสหกรณ์โคนมพัทลุงมีการเลี้ยงโคนมลูกผสมระหว่างโคพันธุ์พื้นเมืองกับโคนมสายเลือดโคอินเดีย และโคนม

สายเลือดโคยุโรป ซึ่งโคนมลูกผสมที่เลี้ยงจะมีสายเลือดโคนมไม่ต่ำกว่า 50 เปอร์เซ็นต์ โดยใช้แม่พันธุ์เป็นโคพันธุ์พื้นเมืองและใช้พ่อพันธุ์เป็นโคนมสายเลือดโคยุโรป หรือโคอินเดีย ซึ่งโคนมลูกผสมดังกล่าวมีความสามารถในการให้น้ำนมสูงจากสายเลือดพ่อ พันธุ์โคนมที่นิยมเลี้ยงกันมากของสมาชิกสหกรณ์โคนมพัทลุง ได้แก่ พันธุ์โคนมดังต่อไปนี้

2.1.1 อันดับหนึ่งเป็นโคนมลูกผสม ระหว่างพันธุ์พื้นเมืองกับโคนมพันธุ์โฮลสไตน์-ฟรีเซียน หรือพันธุ์ชาวดำ ซึ่งมีนิสัยเชื่องและไม่ตื่นตื่นง่ายและให้ผลผลิตสูง

2.1.2 อันดับสอง คือ พันธุ์ลูกผสมระหว่างพันธุ์พื้นเมืองกับโคนมพันธุ์ชาฮิวาล ซึ่งเป็นโคนมสายพันธุ์โคอินเดียที่มีสายเลือดโคนมใกล้เคียงกับพันธุ์แท้ ให้น้ำนมสูง และสามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมและสภาพการเลี้ยงได้

2.2 การได้รับเงินทุนสนับสนุนจากแหล่งเงินทุนภายใน

สหกรณ์โคนมได้รับเงินทุนสนับสนุนมาตั้งแต่แรกเริ่มจากองค์การบริหารส่วนจังหวัด 200,000 บาท ซื้อโคนม 18 ตัว ให้เกษตรกรเช่าซื้อโดยปลอดดอกเบี้ย และได้งบประมาณจากกรมปศุสัตว์ 3,400,000 บาท และสหกรณ์โคนมสมทบอีก 1,000,000 บาท เพื่อจัดซื้อเครื่องจักรขนาดกำลังการผลิต 10 ตัน/วัน พ.ศ. 2533 และได้ขยายกิจการ โดยขอกู้เงินจากกรมส่งเสริมสหกรณ์เพิ่มในปี พ.ศ. 2536 เป็นเงิน 11,000,000 บาท เพื่อติดตั้งเครื่องจักรเครื่องใหม่ ด้วยกำลังผลิตวันละ 20 ตัน และได้งบประมาณพัฒนาส่วนภูมิภาคและท้องถิ่นของจังหวัด ชื่อโครงการ “ศูนย์รับน้ำนมดิบ” เป็นเงิน 2,950,000 บาท และในปี พ.ศ. 2537 ได้รับงบประมาณจากงบพัฒนาส่วนภูมิภาคและท้องถิ่นของจังหวัดพัทลุง ชื่อโครงการ “ระบบบำบัดน้ำเสียโรงงานผลิตถัณหันมพัทลุง” เป็นเงิน 2,299,364 บาท และในปี พ.ศ. 2539 สมาชิกผู้แทนราษฎร คือนายสุพัฒน์ ธรรมเพชร ได้จัดสรรงบพัฒนาจังหวัด เป็นเงิน 650,000 บาท เพื่อซื้อรถหกล้อบรรทุกน้ำนมดิบจากศูนย์ต่าง ๆ มาสู่โรงงาน

2.3 การได้รับเงินทุนสนับสนุนจากแหล่งเงินกู้ภายนอก

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ จะให้สมาชิกกู้ยืมจำนวนรายละ 220,000 บาท โดยผู้เลี้ยงจะได้รับสิ่งต่าง ๆ ดังนี้ โคสาวจำนวน 5 ตัว อุปกรณ์สำหรับการรีดนมด้วยมือ จำนวน 1 ชุด โถงน้ำขนาดใหญ่ จำนวน 2 ใบ พลับสำหรับตัดโกยมูลโค จำนวน 1 เล่ม คราดสำหรับกวาดหญ้าที่นำมาให้โคกิน จำนวน 1 เล่ม เงินเหลือจำนวน 50,000 บาท เพื่อใช้สำหรับการปลูกสร้างโรงเรือน

2.4 การตลาด

การผลิตเชิงธุรกิจทุกอย่าง สิ่งที่ผู้ผลิตมีความต้องการคือผลตอบแทนจากการผลิตที่ได้แลกเปลี่ยนเป็นจำนวนเงิน เพื่อผู้ผลิตเองได้ใช้ในการเลี้ยงชีพครอบครัวและใช้เป็นเงินทุนหมุนเวียนในการดำเนินกิจการต่อไป และสถานที่ที่ใช้สำหรับการแลกเปลี่ยนผลผลิต เมื่อสหกรณ์รับซื้อนมดิบจากสมาชิกผู้เลี้ยงโคนมไปแล้ว จะนำไปทำการผลิตเป็นนมปรุงแต่งพร้อมดื่มด้วยวิธีการพาสเจอร์ไรส์เพื่อจำหน่ายให้แก่ผู้บริโภคต่อไป โดยผ่านตัวแทนจำหน่ายและผู้ค้าปลีกหรือตลาดผู้ซื้อนมพร้อมดื่ม ซึ่งเป็นผู้บริโภคของสหกรณ์โคนมพัทลุง คือประชาชนโดยทั่วไปในจังหวัดพัทลุงและจังหวัดใกล้เคียง



ภาพที่ 25 รถบรรทุกนมสดจากโรงงานของสหกรณ์โคนมพัทลุง จำกัด สู่ตลาด

จากการรณรงค์การค้มนมของหน่วยงานหลายหน่วยงาน ทั้งภาครัฐและเอกชน โดยการใช้สื่อต่าง ๆ ทั้งวิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ ทำให้ประชาชนเห็นคุณค่าของการค้มนม และปริมาณความต้องการเพิ่มขึ้น ความสามารถในการผลิตไม่เพียงพอกับความต้องการ ดังนั้นสมาชิกผู้เลี้ยงโคนมของสหกรณ์โคนมพัทลุง จึงสามารถที่จะขยายกิจการเลี้ยงโคนมได้อีกมาก โดยไม่มีปัญหาในเรื่องการตลาด ดังนั้นตลาดจึงเป็นปัจจัยที่สนับสนุนและส่งเสริมให้มีการเลี้ยงโคนมของสมาชิกสหกรณ์โคนมพัทลุง